

ĆWICZENIA V

GOSPODARKA ŚWIATOWA

POJĘCIE GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

Gospodarka światowa:

- zbiorowość różnorodnych organizmów i instytucji funkcjonujących zarówno na poziomach krajowych, jak i na szczeblu międzynarodowym, tzn. regionalnym, ponadregionalnym i globalnym
- bezpośrednio lub pośrednio zajmujących się działalnością gospodarczą
- oraz powiązanych z sobą w pewien całościowy system poprzez sieć międzynarodowych stosunków ekonomicznych

! istotny element – nawiązywanie i utrzymywanie **stosunków ekonomicznych** (o charakterze produkcyjnym, handlowym, usługowym, finansowym)

POJĘCIE GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

Gospodarka światowa:

- kategoria ekonomiczna o char. dynamicznym–pewien system znajdujący się w stałym ruchu i rozwoju,
- kategoria historyczna – mogła powstać dopiero na określonym poziomie rozwoju historycznego, gdy powstały i wykształciły się jej podstawowe elementy składowe

PODMIOTY GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

- przedsiębiorstwa krajowe
- korporacje transnarodowe
- gospodarki narodowe
- międzynarodowe ugrupowania integracyjne
- międzynarodowe organizacje gospodarcze

PODMIOTY GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

PRZEDSIĘBIORSTWA KRAJOWE:

- obszar działalności nie wykraczający poza granice państwa
- konieczność relacji międzynarodowej: handlowe, powiązania produkcyjne, technologiczne, finansowo-kredytowe, kapitałowe
- stają się podmiotami gospodarki narodowej jeśli nawiązują znaczące pod względem charakteru, znaczenia, zakresu międzynarodowe stosunki gospodarcze z innymi podmiotami

- 3 etapy umiędzynarodawiania:
 - umiędzynarodowienie sfery wymiany
 - pełne wyjście na rynek zagraniczny
 - globalizacja przedsiębiorstwa – całkowite umiędzynarodowienie i przedsiębiorstwa i jego działalności

PODMIOTY GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

KORPORACJE TRANSNARODOWE:

- działalność gospodarcza o zasięgu międzynarodowym oraz filie zagraniczne
- definicja: przedsiębiorstwo prowadzące działalność produkcyjną, usługową itp w co najmniej dwóch krajach oraz posiadające-również w co najmniej dwóch krajach- swoje filie bądź oddziały, będące w całości lub w części własnością przedsiębiorstwa macierzystego i działające pod jego kontrolą.
- ze względu na strukturę własności:
 - przeds. których wszystkie aktywa należą do przedsiębiorstwa macierzystego, lecz zlokalizowane są w co najmniej 2 krajach
 - przeds. macierzyste jest właścicielem tylko części aktywów korporacji, a w części są one także własnością zagranicznych przedsiębiorstw

PODMIOTY GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

KORPORACJE TRANSNARODOWE:

- rozwijają się głównie dzięki zagranicznym inwestycjom bezpośrednim (lokowanie kapitału za granicą), zaciąganiu pożyczek
- uosobienie międzynarodowych stosunków ekonomicznych, fakt ich powstania wiąże się z konkretną formą międzynarodowych stos. ekonomicznych tj. umiędzynarodowionymi przepływami kapitałowymi
- odgrywają pierwszoplanową rolę we współczesnej gospodarce światowej

PODMIOTY GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

GOSPODARKI NARODOWE:

- struktura w której sumuje się działalność gospodarczą przedsiębiorstw krajowych, a także tych korporacji transnarodowych, które włączyły daną gospodarkę narodową lub jej określone działy do swego działania.
- rola instytucji państwa w powiązaniach gospodarek narodowych ze światową; zagraniczna polityka ekonomiczna

PODMIOTY GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

MIĘDZYNARODOWE UGRUPOWANIA INTEGRACYJNE:

- wyraźnie wyróżniające się na tle otoczenia względnie jednolite, nowe organizmy gospodarcze, obejmujące dwa lub więcej krajów
- spoiwem łączącym elementy składowe (kraje i ich gospodarki) jest proces integracji gospodarczej, polegający na dostosowaniu się struktur gospodarczych elementów składowych; w wyniku przekształceń powstaje nowa, względnie jednolita struktura
- charakter regionalny

PODMIOTY GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

MIĘDZYNARODOWE UGRUPOWANIA INTEGRACYJNE:

- char. formalny (międzynarodowe porozumienie lub organizacja gospodarcza bądź integracyjna z odpowiednimi strukturami)
- nieformalny – niezorganizowane grupy krajów
- do gospodarki światowej włączone **pośrednio**, poprzez działalność gospodarczą przedsiębiorstw krajowych, wspólnych przedsiębiorstw międzynarodowych, a także przedsiębiorstw/korporacji transnarodowych oraz poprzez nawiązywane przez nie międzynarodowe stosunki ekonomiczne
- pod wpływem procesów integracyjnych-zmienia się struktura gospodarek narodowych, funkcja organizacyjna i regulacyjna państwa, przekazanie określonych uprawnień władczych

PODMIOTY GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

MIĘDZYNARODOWE ORGANIZACJE GOSPODARCZE:

- funkcje regulacyjne gospodarki światowej – wypracowywanie wzorców lub norm postępowania
- niektóre bezpośrednia działalność polegającą m. in. Na udzielaniu krajom członkowskim różnego rodzaju pomocy, np. społecznej, humanitarnej, w handlu, w rozwoju technicznym itd.

GŁÓWNE KIERUNKI DOKTRYNALNE WE WSPÓŁCZESNEJ EKONOMII

- liberalizm ekonomiczny
- interwencjonizm

1. Keynes

- Główne cechy państwa dobrobytu
- Podstawowe założenia i składowe teorii Keynesa
- Rola inwestycji
- Rola państwa

2. Mises

- Pojęcie wolności u M.
- Logika a rynek
- Krytyka gospodarki socjalistycznej
- Poglądy na interwencjonizm

3. Hayek

- Koncepcja wolności + wolność społeczna
- *Kosmos i taxis*
- H. o demokracji, demarchia.
- Koncepcja porządku rynkowego

4. Friedman

- Wolność wg F.
- F. o państwie opiekuńczym
- Zadania państwa
- Poglądy na redystrybucję

GŁÓWNE KIERUNKI DOKTRYNALNE WE WSPÓŁCZESNEJ EKONOMII

INTERWENCJONIZM I KONCEPCJA PAŃSTWA DOBROBYTU

- tradycje socjalnej aktywności państwa- Bismarck; teorie państwa dobrobytu – okres międzywojnia i rozwijają się już po II wojnie światowej
- problematyka ograniczonych socjalnych zadań państwa pojawia się już w pracach A. Smitha i J. S. Milla.
- wiele ideowych źródeł teorii i praktyki państwa dobrobytu: m.in. idee wolności, równości, braterstwa, utylitarystyczną filozofię Benthama z jego zasadą maksimum szczęścia, teorię socjalizmu, t. ekonomiczną Keynesa,

GŁÓWNE KIERUNKI DOKTRYNALNE WE WSPÓŁCZESNEJ EKONOMII

INTERWENCJONIZM I KONCEPCJA PAŃSTWA DOBROBYTU

- polityka pełnego zatrudnienia
- interwencja państwa w gospodarkę poprzez: system zamówień publicznych, planowanie makro, nacjonalizację gałęzi produkcji deficytowych lub mało rentownych z punktu widzenia postulatu zatrudnienia, prowadzenie jednolitej polityki fiskalnej
- działalność socjalna w postaci zasiłków, systemu emerytur, państwowej opieki zdrowotnej, publicznej pomocy społecznej samorządowej, pomocy socjalnej na wypadek bezrobocia itd.

GŁÓWNE KIERUNKI DOKTRYNALNE WE WSPÓŁCZESNEJ EKONOMII

INTERWENCJONIZM I KONCEPCJA PAŃSTWA DOBROBYTU

- działalność edukacyjna, świadczona z budżetu państwa, przeważnie stopnia podst., ale niekiedy także szkolnictwa wyższego
- znaczący mecenat państwa sferze organizacji i funkcjonowania kultury
- zacieranie różnic w dochodach przez system progresji podatkowej
- formalne zagwarantowanie tych działań przez charakterystykę ustrojową państwa, jako państwa prawnego o społecznej gospodarce rynkowej.
- nacisk na rozbudowany katalog praw i wolności człowieka i obywatela.

GŁÓWNE KIERUNKI DOKTRYNALNE WE WSPÓŁCZESNEJ EKONOMII

LIBERALIZM

- źródła doktrynalne: koncepcje J. Locke'a, A. Smitha, potem M. Friedmana, leseferyzm
- społeczeństwo to suma jednostek, sposób jego działania można wytłumaczyć tylko starając się tłumaczyć i poddając analizie działania jednostki.
- stosunki społeczne, gospodarcze, polityczne- następstwo działania poszczególnych jednostek
- „Natura zaleciła niewątpliwie każdemu człowiekowi, by przede wszystkim troszczył się o siebie. Skoro zaś jest bardziej zdolny troszczyć się o siebie niż o innych ludzi, jest odpowiednie i słuszne, że powinien to robić”

GŁÓWNE KIERUNKI DOKTRYNALNE WE WSPÓŁCZESNEJ EKONOMII

LIBERALIZM

- państwo może mieć żadnego związku z procesami gospodarczymi, dzięki czemu państwo oraz gospodarka są od siebie całkowicie neutralne
- ograniczenie roli państwa w życiu gospodarczym poprzez odpowiednie przepisy
- wszystkie procesy w gospodarce odbywają się bez udziału rządu, a jedynym mechanizmem regulującym jest rynek

Azja

- Lata 50 te – 4% światowej produkcji; 1991r. – 25%
- Rola Japonii –
 - zagraniczne aktywa 1bln dolarów,
 - największe rezerwy banku centralnego – 80mld dolarów,
 - nadwyżki handlowe rocznie – 40mld dolarów!
 - Gospodarka wykazująca umiejętność szybkiego dostosowywania się do sytuacji kryzysowych
- Stały wzrost gospodarczy pozostałych krajów – Chiny, Indonezja, Tajlandia, Filipiny, Tajwan, Kore Południowa
- Wysoki poziom niezależności ‘azjatyckich tygrysów’
- Wytworzenie się wzajemnie komplementarnych grup państw specjalizujących się w poszczególnych fazach produkcji

Azja

- Wzrost **wzajemnej** wymiany handlowej
- Elementy polityki gospodarczej Azji i Pacyfiku:
 - Budowa silnych, technokratycznych instytucji państwowych, kładących nacisk na rozwiązania proeksportowe i prorozwojowe
 - Tworzenie stabilnego ładu społeczno-ekonomicznego i konsensu społecznego wobec postawionych celów polityki gospodarczej
 - Sprzyjanie tworzeniu dużych i nowoczesnych przedsiębiorstw zdolnych do konkutowania na rynkach światowych
 - Import technologii i generowanie nowych rozwiązań technicznych, nierzadko we współpracy z międzynarodowymi instytucjami
 - Ochrona rynków wewnętrznych, połączona z promowaniem eksportu preferencjami dla krajowych firm i tworzeniem barier dla importu

Azja

- Problemy:
 - Braki politycznych elit
 - Korupcja
 - *Moral hazard* - podejmowanie niezwykle ryzykownych decyzji gospodarczych na podstawie przesłanek pozaekonomicznych
 - 1997 – 1999 *azjatycka grypa* – załamanie giełd w Tajlandii, Malezji i Indonezji, kryzys w Korei Południowej i na Filipinach
 - 1991-2002 *stracona dekada* japońska
 - Upadek firm, banków – wzrost bezrobocia’
 - Odpływ kapitału – inwestorzy wyprowadzili tylko w 3 ostatnich miesiącach 1997 roku około 11mld USD
 - Pomoc zachodu w wyjściu z kryzysu (Międzynarodowy Fundusz Walutowy)
 - **Skutki kryzysu:** większe otwarcie na świat, walka z korupcją, rozbijanie struktur oligarchicznych, wymuszanie racjonalizacji działania

Ameryka

- Dominacja Stanów Zjednoczonych
- Problemy połowy lat 90 tych:
 - Zadłużenie USA – 3 bilionowe
 - Problematyka związana z kwestiami zdrowia, ubezpieczeń, bezpieczeństwa wewnętrznego
 - Obciążenia obronne
- Skutek: chętnie zacieśnianie współpracy - z Kanadą i państwami latynoamerykańskimi

Ameryka Łacińska

– Klasyczny system gospodarczy

- Po wielkim kryzysie – polityka proeksportowa zastąpiona polityką protekcyjną nastawioną na produkcję wewnętrzną; wzrost produkcji przemysłowych gł. w dużych państwach; wprowadzanie barier instytucjonalnych w związku z perspektywą konkurencji zagranicznej
- Nowy system bardzo kapitałochłonny, efekt: wzrost zaangażowania państwa w finansowanie inwestycji
- Połowa XX wieku – strategie nacjonalizacji aktywów przedsiębiorstw zagranicznych
- Wysoka niestabilność, oraz wzrost gospodarczy

Ameryka Łacińska

- Spirala zadłużenia + skutki kryzysu paliwowego skutki :

Stracona dekada

- Głębokie zmiany w strukturze gospodarczej
- Rezygnacja z protekcjonizmu, otwarcie na konkurencję
- Problemy ze związkami zawodowymi, broniącymi sztywnego rynku pracy oraz wysokich wynagrodzeń oraz wysokiego wynagrodzenia
- Problemy z legislaturą
- Problem inflacji
- Problem stabilności na fali nowych kryzysów – 1994r. Meksyk – 50 miliardowa pożyczka USA

Ameryka Łacińska

- **Współczesne uwarunkowania**

- 2002-2006 wyraźny wzrost gospodarczy w niemal wszystkich państwach Ameryki Południowej
- Największy eksporter – Meksyk
- Stabilizacja wewnętrzna, wzrost inwestycji zagranicznych skutkujące wzrostem dochodu narodowego
- Rosnące zaufanie konsumentów, niska stopa procentowa, rosnące wpływy budżetowe pozwalające na większe wydatki, wzrost zarobków
- Zmniejszenie średniego deficytu w regionie z 1,1 do 0,3%PKB; spadek inflacji; wzrost wartości walut lokalnych
- Spadek wzrostu udziału regionu w handlu światowym
- 25% populacji wciąż żyje za mniej niż 2 USD dziennie!!
- Utrzymuje się dysproporcja w dochodach i nierównomierny dostęp do infrastruktury, zwłaszcza wody pitnej i kanalizacji na terenach wiejskich i obrzeżach miast

Europa

- nierównomierny rozwój – kraje zachodnie najlepiej rozwinięte gospodarki
- współpraca gospodarcza – UE
- problematyka bezrobocia, inflacji
- Europa Śródokowo-Wschodnia - poprawa stanu gospodarki od połowy lat 90ych
- problematyka niestabilnej sytuacji politycznej – kraje byłej Jugosławii, byłe republiki ZSRR

Afryka

- obszar najłabiej rozwinięty (ONZ – *least developed countries*)
- lata 60 te – udział Afryki w handlu światowym wynosił 9%; połowa lat 90tych – 3% do 1,6%; średni roczny dochód ok 315 USD przy średniej światowej 5150 USD
- 60% PKB – Egipt, RPA, Maroko, Algieria,
- brak infrastruktury transportowej (zorientowana na wywóz kontynentu)
- spadek poziomu życia
- problematyka neokolonializmu – oskarżanie państw Północy : nieuczciwe relacje cen na surowce uniemożliwiają spłatę zadłużenia
- bogactwo surowcowe (rudę metali, ropa naftowa, gaz, diamenty, zasoby drewna) – przyczyny wojen

Afryka

- doprowadzenie na skutek rad ekspertów do jednostronnej produkcji skutkującej spadkiem cen towarów
- czynniki wewnętrzne – niestabilność rządów, struktura własność, brak społecznej dyscypliny
- uzależnienie od wsparcia zewnętrznego
- problematyka wzrostu demograficznego
- długotrwały brak zainteresowania problemami Afryki przez resztę świata
- wojny domowe
- Raport Banku Światowego z 1998r. – Afryka jako najszybciej rozwijający się obszar , gł. Ghana, Uganda, także Angola, Etiopia, Botswana czy Nigeria

Kraje 'Południa'

- zróżnicowanie w ich obrębie poszerza się
- cechy wspólne:
 - bardzo wysoki przyrost naturalny w stosunku do Północy
 - stosunkowo niski poziom rozwoju ekonomicznego
 - stopień świadomości społecznej – wzrost aspiracji do dorównania państwom Północy
- **1973r.** , IV Konferencja Krajów Niezaangażowanych w Algierze, 1974 przyjęcie przez ONZ *Deklaracji na temat ustanowienia nowego ładu ekonomicznego*
- program *Grupy 77* rozwijających się państw zakładał m.in. zmiany w systemie finansowym, priorytety w handlu, wprowadzenie do budżetu państw rozwiniętych stałej pozycji wydatków będącej podatkiem na rzecz krajów ubogich
- w praktyce na dofinansowanie mogły liczyć jedynie kraje o dobrym położeniu strategicznym
- wsparcie dla obszarów leżących w strefie bezpieczeństwa dla interesów państw Północy

Kraje 'Południa'

- początek lat 90tych – miliard mieszkańców Południa żyjących poniżej progu absolutnej nędzy – dochód mniejszy niż 370 dolarów rocznie
- najtrudniejsza sytuacja w krajach Afryki
- migracje do miast na skutek głodu i wojen przyczyniają się do powstawania mega miast ze slumsami, przestępczością, chorobami
- wzrost wewnętrznych napięć i konfliktów
- powstawanie regionalnych mocarstw (Chiny, Japonia, Indie w Azji, czy Nigeria, Egipt w Afryce)
- dopiero pod koniec lat 90tych zainteresowanie się państwami Południa przez Północ

Kraje 'Południa'

- Kraje Południa – środki nacisku ekonomicznego i militarnego – oddziałują na Północ, zmiana polityki Północy
 - Rezygnacja z uprzemysławiania na siłę
 - Popieranie i stymulacja działań własnych
 - Rola poszerzania pola wsi
- inicjatywy lokalne

GOSPODARKA NA POCZĄTKU XX W

- zachowany podział na kraje rozwinięte, bogate oraz ubogie, rozwijające się
- wzrost niejednorodności w grupie państw biednych
- MFW wśród krajów rozwijających się wymienia kraje w okresie przejścia oraz posiadające ropę naftową i ją importujące
- od czasu zakończenia IIWS handel międzynarodowy jako element dominujący – ciągły wzrost, obecnie stanowi ponad 25% światowego produktu
- powoli w handlu zaczynając mieć coraz większy udział państwa rozwijające się, gł. Azji
- obserwowany jest spadek handlu żywnością i surowcami a wzrost udziału przemysłu przetwórczego
- uwzględnianie nowych wyzwań i zagrożeń – polityka na rzecz ochrony środowiska, surowców, stan oświaty, ruchliwości społecznej